

บทที่ ๗

บทสรุป

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำสงคราม ระหว่างไทยกับพม่าในช่วงระหว่างพ.ศ. ๒๐๘๑-พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้น ผู้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์ได้ดำเนินการศึกษาคุณค่าตามลำดับหัวข้อ โดยกล่าวถึงพื้นฐานเดิมทางคานสั้งคมและเศรษฐกิจของไทยกับพม่าในตอนต้นของวิทยานิพนธ์ เพื่อแสดงให้เห็นเปรียบเทียบว่า ทั้งไทยและพม่าทั้งสองอาณาจักรนี้ มีสภาพพื้นฐานเดิมทางคานสั้งคมและเศรษฐกิจที่ค่อนข้างจะคล้ายคลึงกัน ทั้งนี้จะมาจากการที่ได้รับอารยธรรมในสายเดียวกันจากอินเดียเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับเอาพระพุทธศาสนา มาเป็นศาสนาหลักของทั้งสองอาณาจักร ได้มีส่วนที่จะกำหนดวิถีชีวิตของสังคมที่คล้ายกัน ทั้งยังเป็นสังคมกสิกรรมควบกันแล้ว เมื่อมีการขยายอิทธิพลทางคานการเมือง จึงเกิดความคิดที่จะสร้างฐานกำลังคนให้เป็นที่มั่นคง เพื่อเป็นฐานอำนาจหนึ่งทางคานการเมือง ทางคานเศรษฐกิจของอาณาจักรนั้น มีหลักฐานตรงกันว่ามีความเจริญรุ่งเรืองควบกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งแสดงออกในรูปของปราสาทมหาราชวัง ตลอดจนวัดวาอารามทั่ว ๆ ไป

สาเหตุของการทำสงครามนั้น ใค่นำประเด็นต่าง ๆ มาเสนออยู่หลายประเด็น แต่ที่น่าพิจารณานั้น เกี่ยวกับการแผ่และขยายอิทธิพลทางคานการเมืองของทั้งสองอาณาจักร อันก่อให้เกิดความคิดที่จะตั้งจักรวรรดิขึ้นในอาณาจักรทั้งสอง เป็นผลให้หันการเผชิญหน้ากันไปไม่พ้น สงครามจึงได้เกิดขึ้นตามมา การทำสงครามในอดีต คู่สงครามไม่เคยมีความมุ่งหมายที่จะทำสงครามเพื่อขยายดินแดน หรือยึดดินแดนแต่อย่างใด ในเหตุผลหนึ่งกลับกลายเป็นเรื่องที่ต้องการจะกวาดต้อนผู้คนเพื่อสร้างฐานทางกำลังคนให้แข็งแรง ดังใคกล่าวมาข้างต้น เพราะสังคมกสิกรรมนั้น ต้องพึ่งแรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ เป็นผลให้ใคเปรียบเทียบทางคานการเมืองต่อเนื่องกันไปอีกด้วย ในเมื่อสามารถจะระดมกำลังใคมากในยามทำสงคราม การพัฒนา

ทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์นั้นก็ เป็นสาเหตุที่น่าสนใจ เพราะอาวุธมีส่วนสำคัญที่จะกำหนดให้เกิดการตัดสินใจที่จะดำเนินการทำสงคราม ยิ่งมีการพัฒนาทางอาวุธให้มีประสิทธิภาพเท่าไร การทำสงครามก็ยิ่งขยายวงกว้างมากขึ้น ดังกรณีที่มีปืนใหญ่เริ่มขึ้นสงครามก็เริ่มขยายตัวออกแต่บัดนั้น น่าสังเกตว่าบทบาทของชาติตะวันตกที่มาสแสวงหาผลประโยชน์จากการขายอาวุธนั้น มีมาแต่อดีตแล้ว และการค้าอาวุธนั้นก็ยังคงดำรงอยู่จนปัจจุบันนี้

ในส่วนรูปแบบของการทำสงครามนั้น ได้พิจารณาเกี่ยวกับเรื่องทางด้านยุทธศาสตร์เป็นสำคัญ นับแต่การเตรียมการทางด้านต่าง ๆ อาทิ การจัดระเบียบการปกครอง, การเตรียมพล, การจัดกองทัพไปจนกระทั่งการเดินทัพ ได้อาศัยข้อมูลในหนังสือกฎหมายตราสามดวง นำมาเรียบเรียงจัดลำดับให้เป็นขั้นตอนขึ้นในบางประเด็นก็ได้ศึกษาและเรียบเรียงขึ้นจากพระราชพงศาวดารฉบับต่าง ๆ การศึกษาคนกว่าเกี่ยวกับเรื่องสงครามจากพระราชพงศาวดารนั้น นับว่าได้เปรียบกว่าที่จะคนกว่าในเรื่องอื่น ๆ เพราะพระราชพงศาวดารโดยมากมักจะบันทึกถึงการทำสงครามอยู่เสมอ ๆ เมื่อทราบรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็สามารถจะตีความไปถึงเรื่องอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้ยังสามารถเปรียบเทียบไปกับหลักยุทธศาสตร์ในปัจจุบัน ซึ่งก็มีรูปแบบไม่แตกต่างกันไปเท่าไร มุ่งหวังชัยชนะด้วยกันทุกสมัย หลักยุทธศาสตร์ปัจจุบันก็คือตำราพิชัยสงครามในอดีตนั่นเอง เพียงแต่ปรับปรุงหลักการบางอย่างให้ทันสมัยขึ้น ปัจจัยสำคัญในการทำสงครามทั้งในอดีตและปัจจุบันก็คือเรื่องของการหาข่าวกรอง เพราะข่าวกรองที่ดีและแน่ชัด จะสามารถทำให้อาณาจักรปลอดภัยและทำสงครามชนะ ดังนั้นจึงได้เรียบเรียงข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การข่าวกรองในสมัยอยุธยา ออกเป็นบทต่างหากออกไป เพื่อแสดงให้เห็นถึงการจัดการทางการข่าว ทั้งในยามปกติและในยามสงคราม

เมื่อได้ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องรูปแบบของการทำสงคราม มาแต่คนแล้ว เห็นได้ชัดว่ามีปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการทำสงคราม ตลอดจนไปจนถึงการปกครองราชอาณาจักร จึงได้นำปัจจัยนั้น ๆ มาเสนอให้พิจารณาเป็นประเด็น ๆ

บางประเด็นเมื่อพิจารณาจากหลักฐานในพระราชพงศาวดารแล้ว เห็นว่าน่าจะมีเหตุ
ผลอื่น ๆ ที่ดีกว่านี้ ทำให้เกิดความเห็นว่า การเขียนประวัติศาสตร์จากพระราช
พงศาวดารนั้น จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงและหลักฐานอื่น ๆ ประกอบไปด้วย
เพราะพระราชพงศาวดารนั้นเป็นบันทึกเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะจดจำ
ไต่มนำมาทุกยุคสมัย อีกทั้งยังไม่สามารถหาพระราชพงศาวดารฉบับที่สมบูรณ์มีข้อมูล
ที่เชื่อถือได้ เว้นเสียแต่ฉบับหลวงประเสริฐเท่านั้นที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง
แต่ก็ไม่จบสมบูรณ์

การเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ยังมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ นับแต่
การใช้เอกสารอ้างอิง ไปจนกระทั่งการกำหนดประเด็นในการศึกษาคนควา ทั้งนี้
เนื่องจากหลักฐานชั้นต้นในสมัยอยุธยาหาได้ยากมาก เอกสารทางด้านภาษาต่าง
ประเทศอื่น ๆ ผู้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์ก็ไม่ค่อยสันต์คเรื่องภาษา จึงอาศัยหลักฐาน
และเอกสารเท่าที่มีอยู่ทำการคนควาวิจัยออกมา การกำหนดประเด็นที่กว้างเช่นนี้
ทำให้หาขอบเขตในการทำการคนควาได้ยาก ขอบกพร่องเหล่านี้ ถ้ามีผู้สนใจ
ที่จะดำเนินการศึกษาคนควาต่อให้สมบูรณ์ ก็คงจะทำให้ประวัติศาสตร์ไทยในช่วงอยุธยา
บางประเด็นมีเรื่องราวที่ชัดเจนขึ้น

ถึงแม้ว่าการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะหรือ
ข้อมูลที่ใหม่ทางด้านประวัติศาสตร์ แต่สิ่งสำคัญที่ผู้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์ได้รับ
นั่นก็คือ ทำให้ผู้เรียบเรียงได้เห็นสาระที่แท้ของการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์
ตลอดจนแนวทางที่จะศึกษาคนควาปัญหาทางด้านประวัติศาสตร์ต่อไป ทั้งนี้จำเป็นที่
จะต้องอาศัยเวลา ความคิดและประสบการณ์ตลอดจนข้อมูลทางด้านต่าง ๆ สำหรับ
การที่จะศึกษาทางด้านนี้ในวันข้างหน้า

นอกจากข้อสรุปที่ได้เสนอมาข้างต้นนี้ ผู้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์ ยังมี
ความเห็นส่วนตัว เมื่อใดคนควาเกี่ยวกับเรื่องการทำสงคราม เห็นได้ชัดว่าสงคราม
นั้นเป็นเรื่องของความชั่วร้ายที่ควรจะเลี่ยง ถ้าเลี่ยงไม่ได้ก็ควรจะหาทางออกที่ดี
ที่สุดในการแก้ปัญหา

เหตุผลในการทำสงครามนั้นเป็นไปตามยุคสมัย แต่ผลของสงครามนั้น เป็นเรื่องร้ายแรงยิ่ง คู่สงครามไม่ว่าจะเป็นฝ่ายแพ้หรือฝ่ายชนะ ต่างต้องได้รับ ความเสียหาย ชีวิตของผู้คนพลเมืองตลอดจนทรัพย์สินทั้งของรัฐและประชาชน ต้องสูญเสียและสิ้นเปลือง ถึงแม้ว่าผลของสงครามจะแสดงออกซึ่งความอเนก อนาคต น่าจะยุติให้สิ้นไปจากโลกมนุษย์ แต่สงครามก็ยังคงมีต่อเนื่องมาจวบ จนทุกวันนี้ นับวันจะยิ่งแสดงออกซึ่งความเหี้ยมโหดมากขึ้น สงครามในสมัย โบราณนั้น มีลักษณะคล้ายจะเป็นกีฬา ของผู้ที่ เป็นหัวหน้าหมู่น ซึ่งปรารถนา จะแสดงฝีมือ และความสามารถของตน ให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้เป็นศัตรู และหมู่น ภายใต้อการปกครองของตน เพื่อสร้างความยำเกรง สร้างเคหะबारมีเพื่อความ เป็นผู้นำในกลุ่มชนหรืออาณาจักร ประวัติศาสตร์การทำสงครามของหลายชาติ อาทิ จีน มอญ เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงจริยธรรมในการทำสงครามในอดีตสมัย มีหลักปฏิบัติอยู่หลายประการที่เป็นข้อค้ำจั่นระ เวนในการทำสงคราม เช่น ไม่ทำร้ายผู้มีอาวุโสสูงกว่า ไม่ทำร้ายผู้ได้รับบาดเจ็บ เจ้านครผู้มีมนุษยธรรม ไม่ยกทัพเข้าบ้านเมืองของศัตรูให้ประชาชนเดือดร้อน (ทำสงครามในสมรภูมิ) ทำสงครามโดยคำนึงถึงฤดูกาล^๑ เมื่อวันเวลาคล่องไป สิ่งทีเรียกว่าความ เจริญไถ่ก้าวเข้ามาสู่มนุษยชาติ การทำสงครามก็ไต่พัฒนาระเบียบวิธีไปจน กระทั่งยุทธการและยุทธศาสตร์เพื่อความอัยรอดและเพื่อชัยชนะ ปัญหาเรื่อง จริยธรรมและคุณธรรมก็พลอยถูกพัฒนาไปควบ

ในพระราชพงศาวดารรามัญเรื่องราชาธิราช จับความตอนที่พระเจ้า ฝรั่งมังของทรงพระราชประสงค์จะทอศพระเนตรสมิงอังวะมังศรี ทหารเอกของ พระเจ้าราชาธิราชผู้หนึ่งนั้น สมิงอังวะมังศรีก็ตอบรับจะออกไปเฝ้าพระเจ้าฝรั่ง มังของ แต่โดยที่เกรงจะถูกกลอุบายทางฝ่ายพม่า จึงไต่ปรึกษาหารือแม่ทัพ นายกองทางฝ่ายตน เผอิญเข้าใจว่าตอนนั้นมีฝรั่งมาช่วยรบอยู่ด้วย ฝรั่งนั้น ไต่อาสาจะช่วยถ้ามีปัญหาก็เกิดขึ้น โดยบอกว่ามีอาวุธพิเศษที่สามารถจะใช้ได้ใน

^๑พิชัย วาสนาส่ง, ตำราพิชัยสงครามของขุนจู้และเง่าคี, กำลังตี พิมพ์, หน้า ๑-๔.

ระยะไกลถึงสามสิบเส้น สิ่งนั้นก็คือ "ปิ่นใหญ่" เมื่อไต่ออกไปเฝ้าพระเจ้าฝรั่งมัง
ของ ก็เฝ้าอยู่ให้มีทหารพม่าที่เกิดซึ่งสมิงอังวะมังศรี พุงทอกเขาชัคถูกเอาข้างของ
สมิงอังวะมังศรีเข้า ก็เกิดโกธอาหล ความในพระราชพงศาวดารมีต่อไปว่า

"...ฝ่ายฝรั่งเสสนายุก่าปิ่นเห็นขุนวายุขึ้นคังนั้น ก็จึงกำ
ปิ่นหมายเอาเรือพระที่นั่งพระเจ้ามณเฑียรทอง แล้วก็จุด
ปิ่นออกไป ควันเบญชะบุดูฤกษ์สมุฏารของพระเจ้ามณเฑียร
ทอง ลูกปิ่นมีไตทองพระองค์ ทองแตกันเศวตรัฉัตรชาก
ปลิวไป พระเจ้ามณเฑียรทองทอดพระเนตรเห็นคังนั้น
เป็นอัศจรรย์ยิ่งนัก ก็โหม่นสนอยพระทัยจนนำพระเนตร
ตก นายเรือพระที่นั่งเห็นคังนั้น จึงกราบทูลถามว่า
พระองค์ทำสงครามมาทุกครั้ง ถึงจะสู้ห้ายประการใด ๆ
ก็ยอมทรงพระสรวลอยู่ทุก ๆ ครั้ง ๆนี้ นำพระเนตรตก
ควยเหตุใด พระเจ้ามณเฑียรทองจึงตรัสว่า เป็นภูษัตริย์
มีการสนุกเพราะเล่นสงครามคงามเป็นขวัญตา แล้ว
ไตเห็นทแกลวทหารพอนว่าควยอาวุธต่าง ๆ ตามชั้นเชิง
สู้กันในกลางสงคราม และบัดนี้มาอาวุธอันมีมา
สิ่งหนึ่งออกมาแต่ในเมือง ทองเศวตรัฉัตรเราปลิวไป
ภูษัตริย์ทองทหารผู้ใดเห็นจะทานมิได้ อาวุธสิ่งนี้เกิดมี
ขึ้นแล้ว นานไปภายหลัง ไหนเลยเราจะไต่เห็นทหาร
อันมีฝีมือสืบไปอีกเล่า..."^๑

มาถึงปัจจุบันนี้ ถ้าพระเจ้าฝรั่งมังของไต่ทรงทราบถึงอาวุธสมัยใหม่
นับแต่ระเบิดปรมาณู นิวเคลียส ไม่ทราบว่าพระองค์ท่านจะคิดประการใด
คังไต่กลาวมาแต่คนแล้วว่า อาวุธเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนก่อให้เกิดสงคราม
และขยายวงสงครามออกไป จึงเป็นที่น่าเสียใจว่า สิ่งซึ่งเป็นผลผลิตของมนุษย์
ชาตินั้น ได้มีส่วนในการทำลายมนุษยชาติกันเอง นับว่าน่าเสียใจในความ

^๑พระราชพงศาวดารรามัญเรื่องราชาธิราช, องค์การคำคุณุสภา,
(พระนคร ๒๔๕๖), หน้า ๔๔๐.

คิดความอ่านที่น่าจะนำไปใช้ในทางศิลปะสร้างสรรค์ หาวิถีทางที่จะดำรงชีวิต
ร่วมกันในสังคมวงกว้างของมนุษยชาติ

แต่ประวัติศาสตร์ก็ให้คำตอบไว้แล้วว่า มนุษย์ไม่เคยคิดที่จะแก้ปัญหา
การอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ก็ยอมอาศัยความรุนแรง
ในการแก้ปัญหา สงครามยังคงมีอยู่ทั่ว ๆ ไป ด้วยเหตุผลที่จะให้เกิดอย่าง
ไรก็ได้ ในอดีตนั้น การทำสงครามมุ่งที่จะแสดงให้เห็นพระบรมเดชานุภาพ
ของกษัตริย์ในอาณาจักรนั้น ๆ เป็นส่วนใหญ่ แต่สงครามในปัจจุบันนี้ ส่วนหนึ่ง
เป็นเรื่องของการแตกแยกทางความคิดอย่างรุนแรง ซึ่งก็มีใครทำสงครามกัน
ระหว่างอาณาจักรต่ออาณาจักรเท่านั้น ในบางแห่งเป็นสงครามระหว่างคนใน
ชาติกันเองเสียอีก

ในเมื่อเราไม่สามารถจะเลี่ยงต่อปัญหาการทำสงคราม จะโดยหา
ทางออกทางอื่นไม่ได้ หรือจะโดยเป็นวิถีหนึ่งที่จะแก้ปัญหาคงการปกครองภายใน
ชาติร่วมไปกับนโยบายทางอื่น ก็จำเป็นที่ผู้บริหารประเทศจะต้องพิจารณาอย่าง
รอบคอบ ควรอย่างยิ่งที่จะต้องทำสงครามโดยใช้สติปัญญา มากกว่าที่จะใช้
อาวุธ มีคำกล่าววว่า "ศาสตราวุธเป็นอุปกรณ์อันเลวร้าย จะนำมาใช้ในการทำ
สงคราม ก็ต่อเมื่อไม่มีหนทางอื่นให้เลือก"^๑ ชุนจุนเขียนตำราพิชัยสงคราม
ของจีน เชื่อว่า กำลังใจและสติปัญญาของมนุษย์ คือสิ่งสำคัญที่จะนำมาใช้ในการ
ทำสงคราม โดยเน้นให้ผู้นำทัพใช้วิธีการต่าง ๆ เช่นการเจรจา การใช้กลลวง
ไปจนกระทั่งการใช้จารบรูษ เมื่อไม่มีหนทางใดที่จะเอาชนะข้าศึกได้แล้ว การ

^๑พิชัย วาสนาสง, เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๘-๓๙.

ใช้กำลังทหารจึงเป็นเรื่องจำเป็น ซึ่งผู้ซึ่งเป็นปราชญ์เมธีคนสำคัญอีกคนหนึ่ง
 ของจีน ก็มีความเห็นว่า ในยามสงคราม เป็นยามที่ควรจะทำเอาชนะกันที่สติปัญญา
 โดยพยายามที่จะใช้ยุทธศาสตร์ให้ได้มากที่สุด มิใช่ใช้กำลังและความบาบิ่น
 การที่นักคิดโบราณ ท่านพยายามให้ความสำคัญทางด้านการใช้ความคิดนั้น ก็
 อาจจะเป็นเพราะถ้าใช้กำลังแล้ว ย่อมจะต้องมีผู้ประสบความเดือดร้อนมากขึ้น
 ตลอดทั้งยังต้องสูญเสียชีวิตทหารและประชาชนอีกด้วย ยิ่งสงครามที่ออกมาในรูป
 ของการรบยึดเยื้อแล้ว ก็จะยิ่งก่อให้เกิดปัญหาทางด้านขวัญกำลังใจ เศรษฐกิจ
 ภายในประเทศ ฯลฯ

ที่สุดแห่งวิทยานิพนธ์นี้ ขอคารวะต่อบรรพบุรุษไทยในอดีต ที่ได้
 พลีชีวิตในการปกป้องและรักษาแผ่นดินผืนดินไทย ให้เป็นปึกแผ่นมาจวบจนปัจจุบันนี้
 โดยถือเอาความจงรักภักดีต่อแผ่นดินและพระมหากษัตริย์เป็นที่ตั้ง จึงถือเป็น
 หน้าที่ที่ทุกคนจะต้องอุทิศร่างของตนเป็นชาติพลี เพื่อรักษาสถาบันต่าง ๆ ไว้
 ให้สืบต่อมาถึงชนรุ่นหลัง ๆ พร้อมทั้งขอตั้งความหวังต่อผู้บริหารประเทศและ
 ผู้รับผิดชอบต่ององทัพอากาศที่จะใช้วิธีการของผู้นับในอดีตในการแก้ปัญหาของ
 ประเทศ ทั้งคำนึงถึงชีวิตของทหารที่ต้องออกรบ ตลอดจนประชาชนที่พลอยได้รับ
 ผลกระทบกระเทือนอย่างหนึ่งไม่พ้น และขอให้บริหารประเทศและบริหารกองทัพ
 ด้วยคุณธรรม สมดังที่ประเทศเราเป็นประเทศแห่งพระพุทธศาสนา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย